

סרק שמיני

בבקעה

וביום הראשון בבקר הטפחה אמי את פאותי ברוק
שבאצבעותיה, קנחה לי את החוטם, הכניסה זנב כתנתי לתוך
סדק המכנסים, נתנה "צידה" בידי — ואני הולך להדרו של
ר' מאיר...

לבי לא הטעני, חדר חדש — עולם חדש, יום יום,
אחרי קנוח חוטם של שחרית, אני מצטיד והולך להדרו
של ר' מאיר — ולבי לא ישבע, מחוץ לפרבר, תיכף לירידה
בתוך מדרון הבקעה, סמוך לשפתה, עומדת, מוטה על צדה
קצת, דירתו הקטנה והבודדה של ר' מאיר. בכתפה סוכה,
בצדה אילן ולפניה גנת ירק. גוף הדירה חבוי בעמק תחת
כפת האילן, אבל ראש גגה וארובות עשנה, שנוצצת בלבנוניותה
מתוך ירקרק האילן, מודיעים עליה לעוברי דרך שלמעלה.
דומה כאילו הארובה עלתה לכתחלה לראש הגג, כדי להציץ
משם דרך רשת הענפים במה שנעשה מעבר הלז, על פרשת
הדרכים שלמעלה... הדירה עצמה מבחוץ מאירה ושמחה:
כולה לבנה כשלג, ולמטה מן האשנבים תחגרנה סביב כעין
אבנט רצועה כחולה של חוט הששר, האשנבים אף הם מעוטרים
סביב מסגרת של ציורי ציצים ופרחים כחולים, מעין סנוניות
פורחות... התיאורא שלמטה, ביסוד הבית, ירוקה כולה כחדשה.
בכתף הבית מימין נשען סולם, שעולים בו לעלית הגג דרך
חור שחור ומטיל אימה קצת. ולמעלה מן החור, בראש הגג

ממש, חוזר על צירו בלי הפסק גלגל קטן, דוגמת "ריחים של רוח", חוזר ומזמזם ומפכח קצת את אימת החור... את הגלגל עשה ותקן ר' מאיר בידי עצמו. אמן גדול הוא ואת הכל הוא עושה בידי עצמו. בויכים קטנים של עצם, מנקיות לאזנים, מהצצות לשנים, וכיוצא באלו כלים זעירים לנוי ולתשמיש. יש לו שתי שפופרות לטבקה, אחת של קלפת אילן לחול ואחת של קרן איל לשבת — ושתיהן מעשה אצבעותיו. ה"מזרח" ותמונת מרדכי והמן שבתוך ביתו על הקיר — אף הם מלאכת ידו הם. כשהוא מגיע למלאכת המשכן, הוא מראה לתלמידיו "בעין", בתבנית קטנה, את המשכן ואת כליו, ואת בגדי הכהונה, את המנורה והשלחן ואת המנקיות והקשוות ושאר המכשירין. ר' מאיר טרח בהם וחתך באיזמל כמה "זמנים", והם שמורים משנה לשנה בשדה המשולשת הקבועה בקרן זוית. אומרים עליו, שהוא גם "מחוקק", אבל איני יודע זה מהו. כלומר, יודע אני ש"מחוקק" תרגומו "קריצ'ר", אבל איני יודע מהו תפקידו של ה"קריצ'ר". גם שאר חברי אינם יודעים, ולשאלו את ר' מאיר בעצמו אני מתביש, לפי שהוא נוגע בדבר. הסוכה של ר' מאיר, זו שבכתף הבית, טובה ויפה מכל הסכות שבעולם. עומדת היא בהיותה משנה לשנה, ור' מאיר מספק ממנה כמה ספוקים. משמשת היא אצלו בסירוגין, כל תשמיש בעונתו, לדברים הרבה: דיר לעצים, מכלא לעץ, לול להלעטת אוזים, מגורה לתפוחי-אדמה ולקשואים, ובימות החמה — אף "חדר" לתלמידים. צנה קלילה ואפלולית דקה שרויות שם תמיד והאור מטפף על-גבי החומשים דרך הסכך טפין טפין של זהב. כשלבן של ר' מאיר טוב עליו והוא רוצה לעשות לנו קורת רוח, הוא מוציא עם נטות היום את השלחן ואת הכסא ואת שני הספסלים הארוכים חוץ לסוכה ואנו סובעים ישיבה ועוסקים בתורה תחת כפת האילן, בין הבית ולגנה, וחייכם, שאין לי שעה יפה מזו. מלמעלה מסך עלינו האילן בחופתו הירוקה, המלאה צפצוף צפרים ופרפור כנפים נעלמות. מימין משתפעת ויורדת הבקעה, היא וים הצמחים. בקרקעיתה למטה משתלשלת ומוזהרת רצועת הכסף של אמת-המים. הומה היא ומבעבעת, ורצה רצה, עד שמתעלמת תחת מכסה עשבים, מנגד — הר גבוה וצהוב של חול וחורשה ירוקה בראשו. שמש גדולה ואדומה נתקעת שם בין האילנות ומציתה בתוכם אש. "סנה בוער באש" — מנצנץ במחי. ציצין די נור ושרביטין של זהב נמתחים משם, מבין רשתות עפאים, מדליקים את האש בעינינו ומקרינים את מצחו החור ואת זקנו השחור של ר' מאיר. כל שיערה ושיערה נוצצת לעצמה. הרי הוא עתה בעיני כאחד מן התנאים הקדמונים, רבי שמעון בן-יוחאי, למשל, שיושב בראש תלמידיו באחד המדברות תחת החרוב, ופרושים מכל העולם הם עוסקים ב"סתרי תורה". השעה שעת רצון וכלות הנפש ושפע קדש. החמה קרובה לשקיעה. האויר מתבשם. ואנו קוראים ומנעימים לפני רבי מזמורי תהלים: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים... כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה. והיה כעץ שתול על סלגי מים... או: "ה' רועי לא אחסר. בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות ינהלני, נפשי ישוב. גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע..." תרגום המלים נעשה כמיותר,

כמעט שהוא פוגם. שוטפים ושוטפים הדברים מן הלב ופירושם כרוך בתוכם. שער הבינה נפתח מאליו: „כעץ שתול“ — פשוטו כמשמעו: זה האילן שבצלו אנו יושבים. „על פלגי מים“ — דברים ככתבם: זו אמת-המים שבבקעה. „גיא צלמות“ — זו החורבה, שהמזיקין מצויים שם ורבי אוסר עלינו דריסת הרגל בתוכה. „תערך לפני שלחן“ — הא אינו אלא השלחן שאנו יושבים עתה אצלו ועוסקים עליו ב„תורת ה“„. „נגד צוררי“ — מי הם הצוררים, אם לא אלו „השקצים“, צעירי הרועים, ימח שמש, שמתגלים עלינו לפרקים במקלם ותרמילם מראש ההר, מראים לנו מרחוק „אודנא דחזירא“ ומלעזים בנו: „גיר, גיר, גיר“... הרי הם אותם ה„רשעים“ עצמם שב„אשרי“, שעתידים, אם ירצה השם, להיות „כמוץ אשר תדפנו רוח“, פחה — ואינם...

ופעמים שעומדת לפוש על-גבי הבקעה הקטנה מלמעלה עדת עבים קלים, מלאכים צחורים. האורחה שוהה קצת — ופתאם צפה והולכת לה כשבאה. רק אחד מהם, הצח והיפה שבכולם, יש שהוא נקשר בראש ההר שכנגד ושוהה שם יחידי. צופה הוא ממרומיו עלינו, על החבריא הקטנה, שיושבת כאן בבקעה ועוסקת בתורה. „מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו...“

ועם הערב שמש, בעליתי מתוך הבקעה, אני שוהה עוד על שפתה מלמעלה, לבי הומה ועיני בסוף העולם. הר, חורשה, שולי רקיע, לפידים, נהר די נור, גיהנם...

פרק תשיעי

חדרו של ר' מאיר

חדרו של ר' מאיר — מאיר באמת את העינים. צופה אני דרך בו מסוף העולם ועד סופו ועיני לא תשבע. אני הקטן שמואליק אפרוח בן יומו, אפס בר אפס, יושב לי כפוף ומצומצם על ספסל נקשה בחדר צר ונמוך של בית חומר קטן, עמום ורעוע, משוקע בבקעה בקצה העולם מזה, ורוחי משוטטת וצופה מעבר לאלפי שנים ורבבות פרסאות בקצה עולמות אחרים ורחוקים. מתוך האותיות המטושטשות של הספרים הבלים — חומש, רש"י, „פסוק“ — אלו שאני הוגה בהם למקוטעים, בסירוגים ובדלוגים רבים ושלא כסדרם, מבצבצים ועולים לפני בערבוביה ובצורה מסורסת דורות ויובלות, עמים וארצות, מעשים ועלילות, שכבר נמחו מספר החיים וזכר בעולם אין להם. בא אני עם כל הקדמונים בדברים ושותף אני להייהם ולמעשיהם. ואיני זקוק בזה גם לפרשיות שלמות. בונה אני לעצמי את עולמם החרב אפילו מתוך שברי פסוקים ורמזי דברים מקוטעים: שם משונה, מלה שלא כדרכה, כ"ף קטנה, עי"ן תלויה, גר"ן הפוכה, טעם קרני פרה ושלשלת, תגין וזיונין — אף הם חומר נאה לבנין. בשעת הדחק בא רש"י ומוסיף נופך — והדברים מאירים ושמחים, כפתור ופרח. לומד אני סתום מן המפורש, ויותר ממה שכתוב משלים כח הדמיון. והדברים שנגלו לי בחדרו של ר' מאיר — באמת כמה גדולים ונאים הם. הגיעו בעצמכם: מהודו ועד כוש בלבד יש שבע ועשרים ומאה מדינה. כימי שני חיי שרה בצמצום, לא פחות ולא יותר, וניגונה היא עיר גדולה לאלהים, מהלך שלשה ימים

רצופים, בדיוק גמור. והגבעונים „הצטירר“ ו„הצטרר“ בשהי
 מלות משונות אלה, שחשודות לפי הוותן בשמץ לועזיות.
 וטרחו ובאו מארץ רחוקה מאד בשמלות בלות ונעלות מטולאות.
 כלומר, בסוויטעס ופאסט'עלעס בלעז, ככרות של לחם
 נקודים בתרמיליהם ונאדות מבוקעים על שכמם. והמרגלים באו
 לערים גדולות ובצורות בשמים, וכשראו שם ברחוב את בני
 הענק, עם גדול ורם, את שלשת האחים, בריונים מפורסמים
 לגנאי, את אחימן, את ששי ואת תלמי (שלשה אחים הללו,
 בחורים כארזים, מגודלי בלורית ומוטי כובע, והאמצעי שבהם
 מנגן בהרמוניקא, מהלכים, כנראה, תמיד ביחד ואימתם על כל
 סביבותם) מיד היו בעיניהם כחגבים — כחגבים הללו שמנתרים
 ומצרצרים במגרשי הפרבר — ומהרו להמלט על נפשם כל
 אחד ואחד אל מחבואו: נחבי בן ופסי — אל מאחורי השער,
 גדי בן סוסי — למלונה שבמקשה, גמליאל בן פדהצור — אל
 בין גפני הכרמים, או אל בין קפלוטות של כרוב... שם ישבו
 נחבאים כלם, גם הציצו בפחד החוצה... ובהם, כלומר, בכרך
 המפורסם „הם“, ישבו, כידוע, הזוים — מה, אין אתם יודעים
 מי הם? הלא הם אלה שהעמונים יקראו להם זמוזמים; מה
 שאין כן האימים: הללו, דעו לכם, התגוררו בשוה-קרייתים.
 ובעילים המדינה מלך אדם מאוים מאד, גדול ונורא שמו:
 כדרלעומר! פרא אדם: פשפש ולא מצא לעצמו שם נאה
 מכדרלעומר! שונים מכלם ה„כפתורים היוצאים מכפתור“ עם
 הפתרוסים והנפתוחים והכסלוחים שבצדם. אמנם, הללו איני
 ידע ברור מה ענינם, אבל לבי אומר לי, שאינם אלא עממים
 קטנים ואנשיהם בריות זעירות וסגלגלות, מעין גמדים, שדרים
 תמיד בכפיפה אחת כנמלים בחוריהן וכל מעשיהם בשותפות.
 זה מנין לי? אולי משום ששמותיהם באים תמיד בלשון רבים.
 יש לי, מלבד זה, קצת מיודעים גם בין „אלופי אדם“ —
 מלכים קטנים, מעין „פריצים“: אלוף קנו, אלוף געתם, אלוף
 שובל, אלוף יעוש. במשפחתם יש בחור נפלא אחד, איש מצליח ו
 ענה שמו. הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר. בר מזל!
 אני תועה לפרקים שעות שלמות במגרשי הפרבר, נותן עיני
 וידי בכל השיחין והחריצין והאשפתות ומעלה בידי חרס הנשבר
 או קרן תלושה של נבלת פרה, והוא, המאושר, יצא לרעות
 החמורים לצבעון אביו — ותיכף ומיד מצא את הימים. מה
 טיבם של הימים הללו? — קונם אם ידעתי! רבי פירש לי:
 „פרדות“, כלומר, מין בריה משונה, שאינה לא סוס ולא חמור,
 אלא תערובת שניהם יחד. ומכאן אני משער, שהיה הים מחובר
 משני פרקים: מראשו ועד טבורו — סוס, ומטבורו ועד זנבו —
 חמור. יש מקום גם לקומביניציה אחרת: צלעו הימנית למלוא
 ארכו — סוס, וצלעו השמאלית — חמור. הדבר שקול, וקשה
 להכריע. ואין זאת כי-אם אח קרוב היא הים למשפחת האחש-
 תרנים בני הרמכים, שהיו, כפי הידוע, בעלי שמונה רגלים,
 בארבע רצים ובארבע נחים... על כל פנים, מצויאה כשרה
 מצא ענה. מאחר שהכריז עליה הכתוב, ולא כל אדם זוכה.
 עוג מלך הבשן — מילדי הרפאים אף הוא, מיתר הפליטה.
 בשעת המבול רחם עליו נח איש צדיק ונתן לו מקום מחוץ
 לחיבה על-גבי זיו, ודרך הצוהר היה מושיט לו מזונו בכל יום.
 היה עוג יושב לו על-גבי הזיו, מצחו נתקל כל שעה בעבים
 ורגליו משכשכות במים כמה מילין, יושב ומטיל לתוך בית-

הבליעה ככרות לחם שלמות וגומע מתוך קלחת גדולה ומטוממת פסולת הגריסין משיוורי שלחנם של נח ובניו. ובמה גמל אותו רשע לישראל? לבסוף, כשיצאו ישראל ממצרים, עקר הר ורצה להשליכו עליהם. כמעט שנתקעקה ביצתם, לולא משה עמד בפרץ וקפץ בקרדומו למעלה מעשר אמות והכהו על קרסולו והרגו. כן יאבדו. עתה לא נשארה אחריו אלא ערשו, ערש ברזל, תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה. באמת איש ודיק נפלא, שאינו מניח אחריו עוד שום ספק בעולם כלל. לגבי אדם שמעניק גלגל חמה בקומתו ושקרסולו הוא למעלה משלשים אמה — מדה זעומה כזו של הערש היא אמנם מקופחת קצת ויש בה באמת כדי למעט בעיני את דמותו המאוימת של הענק מעוט הנקר, אלא שרש"י הקדוש. יהי זכרו ברוך, מהר והוסיף נוסף קטן, וכבודו של עוג ניצל, לא נפל ממנו צרור ארצה. „באמת איש“ — כלומר, באמת עוג עצמו — ואמת עוג, בידוע, שהיתה מחזקת כמה מילין. הערש היתה אם כן לפי כבודו של עוג, ומעתה אין עוד שום סבה להצטער. הנה היא, הערש, עומדת בכריה ובכסתותיה ברבת בני עמון עד היום הזה, ומי שאינו מתעצל, ילך לשם ויראנה. משכב מרווח יש בה לגדוד שלם של אנשי צבא...

פרק עשירי

בדרך לביתי ומסעי במדבר ובים

מלא וגדוש ידיעות ברורות ומדויקות מעין אלה, הייתי יוצא בכל יום לפני השקיעה ללכת הביתה. חברי מתפורים בשמחה ובצהלה לבתיהם או לשעשועיהם ואני נשאר בדרך לבדי. בית אבא עומד מחוץ למחנה, מרוחק מן הפרבר, קרוב לחורשה, ועד שאבוא לשם עלי ללכת יחידי בדרך כבדה בחול, נמשכת בין שורות אילנות, על פני כבדת ארץ שוממה מאין בית, ולעבור עוד מקום סכנה באמצע הדרך: גשר קטן נטוי על פני אמת-המים, שלפי השמורה קבע לו שם ישיבה מתחתו שד קטן אחד מכת ליצינים. השדון הוא אמנם, לפי הקבלה, נוח לתינוקות ואין פגיעתו בהם רעה, ואף-על-פי-כן כשאני רואה בראשי האילנות את עטרת הזהב של אור השקיעה פוחתת והולכת — לבי נמס. מעבר לנהר, מן החורשה, מגיע אלי „קוקר“ נעלם שמסחידני קצת ואני מתנהל לאטי, עזוב ובחדד, בין שורות האילנות שבצדי הדרך. כתמי אור אדמדמים מהבהבים עלי, רגלי טובעות בחול ורוחי העגומה תשאני למרחקים...

לא לביתי אני הולך אלא עובר אורח, איש הלך, העובר במקלו ותרמילו ימים וארצות. זה לי ימים אין מספר — שכחתי מתי — שיצאתי לשוט בארץ ולהתהלך בה, ועד עתה, אוי ואבוי לי, לא באתי אל המנוחה. הרים עליתי, בקעות ירדתי, נדדתי מעיר לעיר ומכפר לכפר, ואיש לא ידע מי אני, מאין באתי ולאן אני הולך.

בדרך נטפתי לאורחת ישמעאלים או לשירת דודנים וידי לא זזה מתוך דם. באשר ילכו אלך ובאשר ילינו אלין... יומם נעבור במדברות, בארץ ציה וצמאון, מקום נחש, שרף ועקרב. הבחורים הולכים בצדי גמליהם הטעונים חבילי חבילות של משי, שש ורקמה וארגמן ותולעת שני, וצרורי

צורות של נכאת ולוס וצרי וכל ראשי בשמים, והישישים, לבני הזקן ועטופי המצנפות, רוכבים בראש, מהודרים וכבחים, על אחונות צחורות, ורגליהם המסוזמקות והמסונדלות כמעט שנגררות בארץ ורושמות חריצין בחול.

לילה נסור לליון ביערות בערב, ושם נדליק מדורות וניסן סביבן על הארץ מוקפים מכל צד אבנים עשויות כעין מרזב, חציצה מעולה בפני החיות הרעות, כמו שנהג, לפי פרשי, יעקב אבינו...

באחד המקומות ילוו אלינו גם הגבעונים, אכרים ערומים הללו, בשמלותיהם הבלות ובנעלותיהם המטולאות ובנאדותיהם המבוקעים והמצוררים. כל הדרך ילכו להם מן הצד, כחבורה בפני עצמה, ופניהם עצובים ועיניהם מסוחדות כאלו דבר לאט עמם. איש מן השירה לא ידע מי הם ומה בלבם, חוץ-ממני שמואליק, לפי שאני — כבר נגלו לי כל תעלומותיהם למפרע, מתוך ספר יהושע...

אלו הקרה אלהים לפני — הייתי סר לליון לילה אחד גם בבית-מדרש של שם ועבר, מקום שנטמן שם יעקב אבינו ארבע עשרה שנים רצופות בברחו מפני עשו אחיו. מובטחני, שהייתי מוצא עוד את העמוד שלמד עליו יעקב ואת הספסל שישן עליו עומדים שם אחורי התנור עד היום הזה...

וכך חולפים ימים, שבועות, ירחים... בקענו מדבר ציון, חצינו מדבר פארן — ואין סוף, הרגלים בצקו, השמלות והנעלות בלו, לחם הצידה יבש והיה נקודים, והנאדות התבקעו כלם מאין בהם טפה של להלוחית. כמעט היינו בכל רע, ופתאם — האח! את הצוון-תמר ראתה עיננו! אנשי השירה חיתה רוחם! החכורים והגמלים שוו רגליהם כאחשתרנים, ועד בוא השמש, לפני קבלת שבת, הגענו כלנו אל המנוחה, שם, בחצוון-תמר, מצאה השירה שהים עשרה עינות מים מתוקים וצוננים ושבעים תמרים, וישבתו שם על המים.

מחצוון-תמר ואילך הדרך נוחה וקלה, טיול של תענוג, מרמון-פרץ למתקה, ממתקה לחור-הגדגד, מחור-הגדגד ליסבתה. ערים וכפרים עוברים כבני מרון. כל פרשת "מסעי", דרך ארבעים שנה במדבר — בשעה קלה.

ופתאם — ואני בתוך אניה. הולכת היא לבוא אופירה. הים — ים הרשיש. שמים ומים. בירכתי האניה נרדם על צוורו איש זקן. האין זה יונה הנביא?... אם נגיע בשלום למחוז חפצנו — שלל לא נחסר! זהב ינתן כאבנים! את כל חורי האניה נמלא זהב. אם לא נתעצל נסור לפי הדרך גם אל ארץ החוילה, שנהר פישון סובב אותה, זהב הארץ היא הוא הטוב ביותר, מן ה"בחינה" הגבוהה, 96 טהור. ושם גם הבדלח ואבן השהם. ולפי השערתי, נהר סמבטיון אף הוא מן הסתם אינו רחוק הרבה משם, מאותם המקומות.

בהקיצתי מדמיונותי — כבר ירדה החמה אל מאחורי החורשה מעבר לנהר. בין ענפי האילנות מסהכסכים עוד חוסי זהב קרועים של נגה השקיעה, מחליקים ונופלים מעלה לחברו באין מעמד... רגע — והחמה נבלעה בנרתיקה, מתוך השיחים שבחורשה הרחוקה שהתרבב טוב, כתמול שלשום בשעה זו, במלוא קומתו למעלה מכל העצים אחד גבוה וזקוף, בעל ראש וכתפים, וצופה בזעף על פני כל הככר. מי הוא זה? אילן? ענק? לסטים מויון? צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו? —

והנה גם הגשר הקטן ואמת-המים תחתיו. המים כהתה
 עינם הם מפכים ובוכים בחשאי מתוך עגמת נפש וגעגועים
 טמירים של בין-השמשות... אחרים הסומא, היושב כאן על
 אבן כל היום בתרמילו ולירתו ומבקש נדבות בקול צרוד
 ומרוסס, אף הוא נעלם. שממה ויגון. השדון...
 ואני עוצם עיני מתוך בולמוס של פחד ומחנק גרון
 ורץ רץ לביתי.

ס ר ק א ח ד ע ש ר

פ ר ב ר ה ז פ ת י מ ו ס ב י כ ו ת י ו

בהם, בכרך הם, ישבו הזוזים. גיננה היתה עיר גדולה
 לאלהים, ובה אדם ובהמה רבה. ביתר, זו שהחריבוה האויבים,
 ארבע מאות שוקים היו בה, ובכל שוק — ארבע מאות שקקים,
 והיו בה טבח והרג מצד זה והלולים ומחולות מצד זה, ולא ידעו
 אלה באלה. ומעבר לסמבטיון הנהר יש יהודים אדמונים בעלי
 קומה, ואחד משלנו, כשהוא מתגלגל לשם, משימים אותו מחמת
 קטנו בכיס הבגד כאגוז או כמטפחת-האף, למשל, ואין מרגישים
 בו עוד.

בפרבר הזפתים אין מכל אלה הגדולות דבר. לא מהן
 ולא מקצתן. פרבר הזפתים אינו אלא מקום ישוב קטן, ישוב
 דל ושקט מאד. אדם מתעטש בו בקצהו מזה — חברו משיב
 כנגדו „אסותא“ בקצה השני. תרנגול קורא בצהריים מאחת
 החצרות שבטבורו — קולו מסופץ ויוצא עד מעבר לנהר... די
 לי לעלות ולעמוד על-גבי הסכך של סוכתנו או בראש האוג
 הנבוב שלפני פתח בית אבא — והפרבר וכל סביבותיו פרושים
 לפני כשמלה. רואה אני לפני כשלשים בתי חומר וצריפי עץ
 נמוכים, רובם ככולם עקומי כתלים, קטני חלונות ובלויי גנות.
 החתונים מכונסים למטה, בתוך הבקעה, מבצבצים שם בענוה
 מן הארץ ביחד עם הדשאים וחוסים בצלם של אילנות בודדים,
 ערמונים ולוזים, הנטועים בצדם; ועליונים עומדים רוחים
 משני צדי הדרך ונראים כמי שנמלטו ועלו לשם מתוך הבקעה
 בכונה. כדי לפשט קצת את עקמומיותיהם ולהחליץ את
 עצמותיהם המפורקות. שנים שלשה בתים מן הנחשלים, ובית
 רבי בתוכם, פגרו לעלות ונשאר מוטים ועומדים כנבוכים
 באמצע השפוע: לרדת אינם רוצים ולעלות אינם מעיזים.
 בימות החמה הבקעה מתמלאת גדולי בר גבוהים: נעצוצים
 ונהלולים, ובימות החרף — שכבת שלגים עמוקים, ומקומת
 הבתים נגרעת על-ידי כך עוד מחצה. ויש שאין העין רואה
 מהם אלא ארובות-העשן...

כל ימות השנה הפרבר נראה כמנמנם. רוח התנומה
 עולה ושורה עליו מכל העברים: מן הדרך הרחבה, הכבדה
 בחול, שנמשכת אליו מן היער וחוחכתו באמצע, מעגלת
 השורים היחידית, שזוחלת לפרקים באותה הדרך, משוקעת
 בחול עד חצי אופניה; מן האכר רחב מכנסי-הכר, נעול הגמי
 וחוּבוּש המגבעת, שמחמר אחרי העגלה ומקטרתו בין שניו, ומן
 ה„צב-צבה“ המרושל, שנפלט מאליו מפי האכר כלפי השורים
 המקרינים התולכים לאטם; מן החורשות והמגרשים הדוממים,
 מקמות הזהב הגבוהות, שמתנפפות שם מקרוב בשדות לרוח

הרישית של היום, ומן הצרצור והזמזום שמנסרים שם בלי הפסק בין העשבים עד כדי לשעמם את כל החושים ולהאחז את שמורות העיניים; מבין צלבי העץ הנמוכים והבלים, שעומדים מוטים על תליהם בבית הקברות „שלהם“ ומציצים בעגמת נפש חסאית מעבר לגדר הדחוייה החוצה; מערכת החול שמתפשטת כמדבר אין-סוף מאחורי אותו בית-הקברות... ואנשי הפרבר גם הם אינם לא מן הזוזים ולא מן הזמזומים. קטני ארץ הם, בני אדם דלים ושקטים, נמוכי רוח ושפלי ידים. גדולות לא יבקשו ובנפלאות מהם לא ילכו. משאם ומתנם — פרוטה, וסחורתם — פסולת ושירים, בימות הקיץ סניף גדול יש להם לפרנסתם — זפת ועטרן, נוזל אלם, ששותת בחסאי מכלי אל כלי ואינו משמיע קול ואינו קובל. אדם מעמיד בכרמלית שלפני פתח ביתו או לפני פתח חנותו הפעוטה גיגית ועביט ומוכר מהם לוגין לוגין זפת ועטרן לאכרים בעלי קרונות מעוברי הדרך. בין קונה לקונה ההמה עומדת ברקיע בטלה — והופת שוקטת שעות שלמות בלי תנועה בחוך הגיגיות והעביטים, מבהקת במנוחה שלמה בשחרוריתה השמנה ומשמשת מתוך בטלה אספקלריה של חנם, אספקלריא שחורה ועגולה, לשמש, לרקיע, לעבים הקלות, לבתולה עוברת ולעוף פורח.

והנהר הסובב את פרבר הזפתים — טיטירוב שמו, ולא פישון; ו„סובב“ לאו דוקא, אלא הולך הוא לו רוב ימי השנה לתומו במישורים, בלי עקמומיות יתרות ובלי עקיפים. מקבל הוא בחסאי, כלאחר-יד, כל מיני מתן בסתר ובגלוי, הכנסה מן הצד, מי שופכים ומי גשמים ומי תהום, שמביאים לו חדשים לבקרים שלוליות ופלגים, מעינות וביבים, ופניו תמיד כלפי מרום פני תם, כמי שאומר: עשה בי רצונך, אבי שבשמים, הנני בידך. בימי השרב יש שהוא מצטמצם בענוה ובצניעות יתרה צמצום אחר צמצום — עד שהוא מתיבש כמעט. אז יגלו מתוכו שרטונות וחוליות, כעין איים קטנים, מגודלי קנה וסוף, וכחום היום באים בני ישראל מתושבי הפרבר וחונים שם למספחותיהם, ערומים ופשוטים כיום הולדם, משתטחים על החול בסתר קנה ושיחים ומגלגלים יחד בעדשים או מפצחים לוזים בחבורה. ופעמים שמבעירים שם אש ומרתיחים קומקום. באותה שעה דומים הם עלי כבני השירה של רבה בר בר חנה, שעלו בקלות דעתם על גבו של דג ובשלו ואפו עליו, וכמעט שנהפכו וירדו מצולה.

יש גם בני חיל מן הנערים, אמיציילב ועזי-נפש, שמסתכנים ועוברים אל שפת הנהר השניה שכנגד, ושם הם מתפלשים בחול ומרקדים ערומים כתישים פראים, בלי בושח וכלי פחד, בין סבכי היער ואילניו וממלאים אותו המון ותרועה. תמיהני אם ישו בו משם בשלום. כפשע בינם ובין דוב שכול או זאב ערבות, שיגיח עליהם פתאם וישא את אחד מהם אל מאורתו...

רק אחת בשנה, בשעת הפשרת שלגים, יש שגם טיטירוב הנהר יוצא מגדרו ומשתובב קצת. אז ישא ממרחק על כתף גליו וגלדיו אל הפרבר שברי לחות, עריבה הפוכה על פניה, חביות, קורת עץ, דלת עקורה. סוכת נוצר, ופעמים גם אוזים ותרנגולים חיים צפים בלוליהם על-גבי גליד וצורחים מרה, ערמת שחת וכלב מטושטש נובח בראשה, ואולם גם בטשבתו,

רוחו טובה עליו ועינו יפה. גליו ימחאו כף, שוחקים וקורצים עין, כמרמזים וקוראים לכל: משכו וקחו! כל הקודם זכה! ובני ישראל ילבשו פתאם גבורה והשליכו את נפשם מגד ואצו במגרפותיהם אל הנהר לשלול שלל ולבזו בז. והפשילו אבות ובנים את כנפות בגדיהם ואת שולי מכנסייהם, וחצו במים עד מתנים, ובזזו במגרפותיהם איש לו. היה מעשה והעלתה מגרפתו של מרדכי-אהרן עגלה תמימה בת שנתה כשהיא במכלא על אבוסה. הכניסה לדיר וגדלה והיתה לפרה, ועתה היא מפרנסת את בני ביתו בריוח ובכבוד.

פ ר ק ש נ י מ ע ש ר

החורשה אשר בעברי הנהר טיטירוב

והחורשה שבשני עברי הנהר — אין בה לא מארוזי הלבנון הרמים ולא מאלוני הבשן הנשאים. אלא מה יש בה? שיחים שפלים, חישות נמוכות של קנים, מורביות של ערבה להושענות, סבכי אשוחים לסכך בהם סוכות וורדים דקים וכחושים ליטול מהם חבילין למרחץ. זקני הפרבר מראים באצבע על גזעים כרותים, פרוכי רקב, מתמיהים בעבים, שמבצבצים עד היום מן האדמה ומעידים בלי לשון על דור ענקים וחסינים, שנעקר מן העולם ופנה מקומו לדור קלוקל ופתלתול. בין הגזעים הכרותים יש כאלה, שעומדים בלחלוחיתם ורטיבותם ימים רבים, ומדי שנה בשנה, בכל תקופת אביב, עורקיהם המחותרים מדמיעים עסיס אדמדם, כעין דמעות מהולות בדם. בוכים ומבכים הם בלשד תמציתם ולא יוכלו להתנחם על תפארת עוזם שנכרתה מן העולם בעצם תומה, לפני מלאת ימיה. קול דמיהם צועקים מן האדמה: מדוע שלחה בנו יד! לדברי בקיאים עסיסם של אלה אסור בהנאה, כדין דמעת מתים. לא נשארו מדור האבות אלא אילנות יחידים, בעלי מומים עלובים, מפי אלהים וידועי חולי, עקומי גב, בעלי חטטרות, רטושי בטן, שסועי קדקד, משולשי סדנים ויבשי איברים וסתם פסולי אילנות משחתי תואר ומסורסי צורה, שדומים יותר לבריות משונות מבעלי-חיים. כגון הקוף והקיפוף והגמל והברדלס והסירני, או לשדים ולילין וקינטורין מכת ליצנים, שנחקלו להתגלגל בעצים ולהיות נטועים כמסמרים במקומם כל ימי עולם, להחמיה את הבריות ולהטיל אימה על עוברי יער בלילה.

עלובים אלה, שפסח עליהם המשחית והניחם לחיי בוז ודראון אחר זמנם, היו חביבים עלי ועל חברי חבה מיוחדת, ורבים מהם היו ידועים לנו בכנוייהם, לפי צורתם המשונה, ומשמשים לנו בימי שבתון מקומות מועד לשעשועים ולהוללות. ידעתי אחד מהם, ערבה זקנה וכסופה, שבסדנה המפושח עם שני החורים המפולשים זה לעומת זה בראשו — גומות לעיקרי שוכות מלשעבר, שנשרו מן האילן מחמת זקנה ויבושת כשנים רעועות — היתה דומה לדג גדול ויבש, שסוע מגבו ומנוקר שתי עיניו, העומד קוממיות על זנבו, בטנו כקבר פתוח ופיו פעור — נכון לבלוע חיים את כל הקרב הקרב... עוד אחד, אורן עקש ופתלתול, היה דומה לשרף מעופף ופרש רוכב על גבו ומעורר עליו שוט. שוב אחר — היה דומה דמיון גמור למנורה בעלת חמשה קנים, וזה שמו בפי כל המנורה.

תדהר גבן אחד לא נמנע מלבניש את זקנתו, נתהפך כלך
הולל ועמד על ראשו ורגליו מפושקות בחרפה כלפי שמים.
ואחד, לבנה ישיש ומסורבל, כפף קומתו כקשת לארץ, ומגבו
צמח לו ועלה כיונק למעלה לבנה צעיר ורך, לבן ככסף טהור,
ישר קומה וירקרק תלתלים, דורך על כמתי אביו ושואף
למרום...

יש לשער, שרבים מאותם האילנות המשוונים אינם
באמת אלא שרידי עבודה-זרה מן האשרים וההמנים, שקוצי
הגויים הקדמונים, סרסו הקדוש-ברוך-הוא את צורתם והניחם
למשמרת לדור אחרון, לראוה במ...

מבין השיחים יש שמזדקרים ועולים למעלה סדנים
חשופים ויבשיים שלוחי זרועות בדיהם באויר. אלה הם שלדי
עצים מתים, מעין חנוטים, שלא היתה להם קבורה והם עומדים
מחוכרים לגלי שרשיהם, נתונים ב"עולם התוהו", גופם צפד
ונקשה, עצמם חרה והשחיר מני חורב וגשם, וכלם נקובים-
נקובים מבחוץ ונבוכים מבפנים.

שקצי הפרבר, ברעותם בחורשה את החזירים ואת
העגלים לאיוואן אביהם, או ילדי החדרים, בבואם בל"ג בעומר
לירות בקשת ובחצים, אפילו אם יחפשו בנרות לא ימצאו
שם — ערב אני בדבר — לא את הימים ולא את התחשים
ולא את התאו והיחמור, אלא מה ימצאו? את "נפיחות הדוב"¹,
קטלי-דידבי², לסת של פגר סוס, טלפי חזיר, ובדרך גם —
גם "מפל עבים", שמראיתו כריר חלמות שבספר איוב או כעין
מקפה של רוטב דגים ב"סעודה שלישית", קרוש ומרטט...
הנשים קוראות למין זוהמה זו: "דמעת רחל אמנו", והיא,
לדבריהן, סגולה למקשה לילד, ונער שזוכה אחת בשמיטה
באותה מציאה — מיד יריצנה בשמחה לאמו, וזו מענקת ממנה
טפין טפין לשכנות מעוברות, לתלותן בתרמיל קטן על הצואר.
כקמיע.

לשמע און שמעתי, שגדלים בחורשה גם לזוים ואגס-
כל-נדרים, ויש מעידים, שמצאו שם גם הפוחי ארץ-ישראל.
המאמין יאמין, אני לא זכיתי לפי-שעה לראותם כמו עיני,
בשעת הכושר כדאי להפליג ביער ולהכנס בעביו, ראוי לבדוק,
מי יודע את המוכן לי שם? רבות מחשבות בלבי על היער.

פ ר ק ש ל ש ה ע ש ר

פרבר הזפתים ומעשה אבות

אכן קטן ושקט ודל הוא פרבר הזפתים, אבל בעיני הוא
הוא רוב מנינו ורוב בנינו של עולם. עיקר מעשי בראשית
בו נאמרו, כאן, למעלה מן הגנות, נתלו בששת ימי הבריאה
המאורות ברקיע; כאן, בתוך הגנות והקרפיפות ובתוך החורשה,
הדשיאה הארץ דשא עשב והוציאה עץ פרי ואילני סרק;
וכאן בנהר טיטירוב ובאגמי הפרבר, שרצו המים כל נפש חיה,
דגים ותנינים וצפרדעים וסרטנים ועלוקות ועוף יעוּפָף למינו.
הקדוש-ברוך-הוא, ודאי מלוא כל הארץ כבודו — אבל

1 пороховка בלעז, מין פטריות, שלטוחיות כלאות פיה צחוב
ומעופוט, כעין אבקת סאבאק.

2 מין פטריות סטולות, мухоморы.

ישיבת קבע בחר לו למעלה ברקיע במקום מכוון כנגד הפרבר ממש ואת שכינת עזו צמצם בארון הקדש של בית-תפלתנו. בין כנפי הכרובים המרחפים למעלה מן הפרכת.

כל המאורעות הגדולים האמורים בחומש וברש"י ובשאר ספרי הקדש — אלו שאני הוגה בהם בחדרו של ר' מאיר — כלם יש לבקש להם סמוכים ומקום אחיזה בפרבר וסביבותיו. הרבה דברים יש, שקשה לי להכריע בהם, איפה נגלו אלי תחלה ומאין באו ראשונה ללבי, אם מן הספר או מאחד המקומות מחוץ לו.

יכולני להראות באצבע על המקום בשדה שיצאה שם מכירת יוסף אל הפועל. הבור שהושלך יוסף אל תוכו, עודנו נמצא שם בעינו ובצורתו, כמו שהיה בימים קדמונים, עד היום הזה. הוא הוא הבור שבחומש לכל סימניו המובהקים, אין נגרע דבר. מה הבור שבחומש ריק ואין בו מים, אף שלי כך. ולא עוד, אלא שיש בו, לפי השערתי, גם נחשים ועקרבים, ממש כמו בזה של יוסף.

אלו הייתי רוצה לסכן בעצמי ולהפליג לבדי באותו השדה, מובטחני שהיתה פוגעת בי מיד אורחת ישמעאלים. הפרות שראה פרעה בחלום עדין הן, או צאצאי צאצאיהן. רועות באחו על שפת היאור טיטירוב, וזה הנהר העלוב וזחל לו בלאט ובחשאי כדרכו בצד פרברנו ואינו משער כלל, הפרות הללו שמהלכות לתומן על שפתו ומלחכות עשב, מה הן ומה טיבן.

לא נעלם ממני גם המשעול שירדה בו בתיה בת פרעה ונערוותיה עמה לרחוץ אל היאור. נמשך הוא ורץ כל ימות החמה מן הפרבר אל הנהר כלשון משורבבת, שלוחה למים. היום בוער כתנור. המשעול — עתים משתלשל ומלבין מבין מעלות ומורדות קטנים ודשואים ועתים מתעלם ונבלע בין שיחים וקמה. בת המלכה הולכת הלוך וטפוף בראש ונערוותיה אחריה, היא — מוסך של משי תכלת, ומלל כסף לו, על ראשה — שמלה דקה וצחורה על בשרה, וברגליה געלי תחש דקות מרוקמות זהב, והן — הולכות אחריה יחפות ופעמי רגליהן נכוות כויה נעימה באבק הלוהט של המשעול. בדרך הלוכן תשלחנה ידן בקמה וביחים, לקטוף מלילות וענבי-שועל, ושמלותיהן מסתכסכות בגבעולים ובשבלים ומשמיעות רחש דק ונעים. פרפרי רקמה מפוזים לפניהן באויר ודבורי זהב עם זבובים כחולים באזניהן יהימו. ובין קנה וסוף שעל שפת נהר טיטירוב, בתוך מסכת הצללים הדקים והמתוקים שם, שוכב לו באותה שעה התינוק משה חבוש בתיבתו הקטנה והוא פועה ובוכה: א הו, א הו? ואינו יודע, הפטיט, שאחותו מרים, היא זלאטה בת דבורה האלמנה, נצבת גם היא פה מרחוק חבויה מאחורי אילן של אגסי כל-גדרוי ועטופה במטפחתה, ובסוככה בכסה על עיניה, תביט בדאגה ובחרדה כלפי הנהר ולבה הולם פעם...

אבותינו הקדמונים, תרח אבי אברהם ואבי נחור, ישבו מעולם בעבר הנהר — מעבר לטיטירוב. שם בתוך החורשה ישבו וגם חטבו עצים ועשו אותם צלמים. וביום יריד, כשהיה הזקן תרח צריך להוציא מעשה אצבעותיו למכירתה, היה מטיל את הצלמים לשקים ולסלים. מעבירם בסירה את הנהר, מעלה אותם לשוק וקובע לו שם, בין שאר התגרים, שלחן ומעמד

אצל בית-הקברות שלהם, סמוך לבעל-פעור, הוא הצלם הגדול המוקע שם על צלב עץ גבוה, הנטוע באמצע פלטיא ומקומו משמש מקום יריד לאכרים וקרונותיהם מן הכפרים הקרובים. בני ישראל יוצאי מצרים שכנו לשבטיהם, לפי השערתי, בערבת החול הגדולה שמתפשטת והולכת מאחורי בית-הקברות והלאה, הרחק הרחק מן הפרבר. שם, במדבר הגדול והנורא ההוא, „נטיו אהליהם כנחלים“ וחנו איש על מחנהו ואיש על דגלו, לצבאותם ולאותותם, ממש כמחנות הצבא שלנו, הנוטים בערבה היא את אהליהם מדי קיץ בקיץ.

ופרשת בלעם אף היא, בטוח אני, באה ונהיתה בדרך הרחבה, זו העוברת לפני ביתנו, עבור והמשך בין קמה וניר, עד שהיא נבלעת לבסוף ביער. כאן עבר בלעם רכוב על אתונו ושני נעריו עמו, הלוך לקלל את ישראל, וכאן על אם הדרך, עם שדה השעורה אשר לטרוכים, נצב לשטן לו מלאך ה', וחרבו, הנוצצת כנגד החמה, שלופה בידו. הדבר נעשה לפתע פתאום, כאלו צץ המלאך מתוך הקרקע או קסץ מתוך אחת הפחתים מבין השעורים. בלעם, כמובן, לא הרגיש בו והיה רוכב והולך לו כדרכו, ואולם האתון נטתה פתאום מן הדרך ותלך בשדה בין שבליהשעורים. אחר-כך נטתה שוב ובאה בין המצרים, בסמטא הדחוקה שבין גנת יאנקא ובין המקשה של מתיא החרש: גדר של קנים וכלונסאות משופים מזה וגדר של נצרים קלועים מזה. אין ברירה, ר' בלעם. באת במצודה. רד, במחילת כבודך, מעל האתון ואחוז בזנבה ומשכה אחורנית. אין דרך לנטות ימין ושמאל...

סוף הדבר ידוע לכל. לאחר שיגע אותו רשע ומזמתו הרעה לא נתקימה — עמד והכריז יריד! יריד גדול, כזה שהיה אשתקד באחד מימי אידיהם בפלטיא של בית-הקברות שלהם מסביב לצלם. כל המדינים והקצפים מן הכפרים והסלובודות הקרובים והרחוקים נועדו ובאו ליריד זה והביאו עמם בקרונותיהם גם את בנות מדין: „שקצות“ מאדמות ותפוחות לחיים, רעולות ופרוסות במיני מטפחות משוקדות ומצויצות. לבושות צבעונים ורקמות ומסובלות חרוזי אלגומים ופניני זוגיות, ענקים לגרורותיהן, ועגילי נחשת עם נזמי זכוכית, ליות חן לאזניהן. מקושטות בעדי עדיים אלה, תאוו לעינים, סבבו בנות מדין בשוק על קובותיהם ותריסיהם של היהודים הרוכלים והתגרים בני דור המדבר, שתו קנץ ופצחו זרעונים ונהגו בדרך כלל בסריצות יתרה. מתחלה לא נתנו בני ישראל דעתם עליהן. מה איכפת להם? תשחקנה להן בנות הערלים! הן טמאות ופרוטתן כשרה. אך לפנות ערב, בחטוף בחורי הקצפים של השכונה הקרובה איש שקצתו והמחולות התלקחו מסביב לצלם לקול חליל וכתרינה ולרעש תוף ומצלתיים — באותה שעה — נ'י, נ'י — הצליח מעשה שטן, ובני ישראל — אוי לאותה בושה — זנו אחרי בנות מדין ויצמדו לבעל פעור... צלם התועבה הנה הוא מוקע באמצע הפלטיא עד היום הזה, וכל העובר רוקק שלש פעמים ולוחש פסוק ידוע.

הרבה הרים גבוהים יש בעולם: הרי אררט, הר סיני, הור ההר, הר נבו, אבל הגבוה מכלם אינו אלא הר זה, שמתרומם מעבר לבקעה וראשו השסוע בשמים. הוא הוא ראש הפסגה הנשקף אל פני הישימון. עבים קלים בהליכתם נתקלים בו ומניחים קרעיהם אחוזים בין אבניו וגבשושיותיו,

ואלו יעלה עליו אדם וחי, היה מוצא שם את הקרעים נטושים
הפטר על פני כל ההר ואין מאסף. בצלעו החשופה, שנתלשו
ממנה עליידי מפולת וכריה כמה חוליות ומקומן המגולה נראה
באדמומיתו כבשר חי של ההר, עשויים כמין כוכים ומערות,
ובהם ודאי נתחבאו המואבים, בארבע לישראל במדבר עם
אשד הנחלים ארנון. המואבים — ממילא משמע — אמנם נטלו
את שלהם! עד שהם יושבים במחבואיהם ומצפים לישראל,
שיעברו בעמק, כדי להתנפל עליהם מאחוריהם — והנה דבקו
פתאם שני ההרים משני צדי העמק זה בזה, והגבשושיות
שבצד זה נכנסו, כשדים לנרתיקיהם, לחוך הכוכים שכנגדן
וכל המואבים נתרסקו כפשפשים! ולא נתקררה דעתו של
הקדוש־ברוך־הוא, עד שהעלה את בארה של מרים — באר
חביבה! — המתגלגלת והומיה כאן בקרקעיתה של הבקעה
מלמטה, והיא שטפה מתוך הכוכים גולגלות וורועות מרוסקות
הציפה אותן לעיני כל ישראל אל טיטירוב הנהר, כלומר:
לנחל ארנון.

אכן מקום סגולה הוא הפרבר, מועט המחזיק את המרובה,
מעין אוצר עולם. כל מעשי בראשית וקורות הדורות מראש
מקופלים בו כאותה השמלה האגדית בקלפת אגוז. ואין לך
דבר בתורה שאין כנגדו בפרבר דוגמא מפורשת או רמז גדול.
מי לקח ממי? — תיקו, אפשר שנסתכל הקדוש־ברוך־הוא
בחומש ורש"י וברא על פיהם את הפרבר, ואפשר גם להיפך:
נסתכל בפרבר וסביבותיו וכתב על פיהם את החומש והרש"י.
ואולי כך מעורים הם זה בזה מימות עולם ואין אחד מהם קודם
לחברו.

פרק ארבעה עשר

הכמת הטבע והאמנות

בקעת ר' מאיר המציאה לנו, חוץ מזה, גם חומר נאה
להתאמן בתולדות הטבע, בסוגי החי והצומח למיניהם, וכן
בכל מיני אמנות.

בימי התמוז, בשעת תנומת צהרים לר' מאיר, אני וחברי
יוצאים לשבת מאחורי הבית בשפוע הבקעה, מקום המוכן לנו
לשעשועים ולשיחה בטלה. כאן בני חורין אנו לעשות כל מה
שלבנו חפץ, איש איש כיד אלהים הטובה עליו.

הזריזים, מיכה וגדי, מקדימים ורצים אל בין הסבכים
והסנאים, הגדלים שם במעלה ההר, מטפסים במסירות נפש
מסבך לחברו ומבקשים ענבי־שועל. לפי מסורת אגדה שבידי
התלמידים איש מפי איש, צריכים אותם הסנאים להוציא בכל
שנה ענבי־שועל, אלא שמעולם לא שב משם אחד מן הזריזים
וענב בידו. כנראה, יש עוד אחרים, זריזים מהם, שמקדימים
גם אותם, אומרים, שחעזים חיבות.

ולולה מויק מטפס ועולה מיד לראש אילן, יושב בסתר
וקולע משם באבנים על כל אכר שעובר בעגלתו בדרך למעלה
הבקעה. זכר לגלית ודוד.

נחום ותודי, שני עסקנים בדברים, גבורי ציד, מומחים
לזבובים ולחגבים ולחסילים ולכל מיני צרעים ויתושים
וסרפריים — מוציאים כלי־אומנותם, מיני מחטין וצינורין
ועוקצין ודוקרנין ועקרבנין וכל כלי משחית דקים מן הדקים

למיניהם, ונגשים מיד אל המלאכה, לעשות את „נסיונותיהם“ השונים בבריות קטנות ואומללות אלה שנופלות בידם. לא יעברו רגעים אחדים — ומרכבת כבוד קטנה, מרכבה נהדרה מאד, מעשה ניר מקופל, יוצאת רתומה לצמד חסילים מקרינים, וחבורה נעלסה של זבובים וצרעים ופרפרים, שוני תאר ומראה: זהובים, כחולים, אדומים, מנומרים, יושבים זוגות-זוגות כבודים בתוכה פנימה ומרקדים כתות-כתות מסביב לה מבחוץ. אלה ואלה רתוקים למושבם או זה לזה על-ידי עוקצים דקים ודוקרנים, נעוצים בבני-מעיהם ובאחוריהם, וכלם מרעידים גפים ורגלים דקיקות ומסלדים בחילה כשהם מפרפרים בין החיים ובין המות ומזומם בוקע רקיעים, אך שני חכמי הטבע שלנו, נהום ותודי, אינם חוששים כלל ועושים בשלות פילוסופים ובשקידה נמרצה מה שעושים.

השְׁלָה, ילד כרסתן וסגלגל כחבית, יושב בין העשבים הגבוהים ומרביץ שם בחשאי צפורת אחת, „גלגלת מת“ שמה, על פרוטטת קטנה של נחשת, מתוך תקוה ואמונה שלמה. שלמחר ישכים וימצא תחתיה שתי פרוטטות... רז זה גלה לו בלחישתו ובשכר שני כפתורים ופלה תפוח, נטְקָה גנב, שתיכף לאחר קבלת השכר נשא את רגליו ונסתלק לאחורי החורבה, לצוד שם זבובי אספנין.

כת אחת של תלמידים מלקטת מבין הדשאים וחורות „מרגליות“, מין גרגרים דקים עגולים ומרודדים, כעין גרוגרות זעירות; וכת אחרת עוסקת בנטיעה ונכוש, או גושרת גשרים ומשיטה ספינות על-פני „בארה של מרים“, היא אמת-המים שלמטה בבקעה.

מתחלה גם אני נגרר אחרי אחת מן הכתות ועסקיה, אך בעוד שעה קלה, ובטרם אדע איך היה הדבר, והנה אני מבחוץ... בלי משים, כחוליה רפויה בשלשלת, נשמטתי ונפלתי מתוך חבורת המשחקים, ואיש לא הרגיש בחסרוני. מוטל אני ככלי אוברד ונשכח בין העשבים, גבעוליהם וטרפיהם סתר לי ואין רואני ואין יודעני, וכך יפה לי. לא מהם ולא מהמונם. רואה ואינו נראה, ארביץ לי לבדי מן הצד, חבוי בחיקו של עולם, עוזב לנפשי ולחלומותי, מסתכל, מאזין ומחשה.

הנה נמלה זוחלת, מטפסת ועולה בגבעול עשב, ונופלת, ושוב עולה. תועה היא בריה דקה וזעירה בחורש מצל ואין מוצא. והנה סוסו של משה רבנו. דבק הוא לאחורי כפי כחצי עדשה: עגול, אדמדם עם נקודות שחורות, נקשה, חלק ונוצץ, כמצופה שריון ממורט. לפי מראהו ראוי הוא להקבע כנוסף בהותם טבעת. סתאם השריון משתסע באמצע. נצנצו גפים דקיקות, והזאטוט איננו! פרח לו האדמוני! יהי אלהיו עמו ויפרח לו בשלום. ידי לא תהיה בו. בריה הוא. יצור כפיו של הקדוש-ברוך-הוא כמוני, ומי יודע, אפשר הולך הוא עתה למקום שהולך בשליחותו של מקום. בכל עושה הקדוש-ברוך-הוא שליחותו, אפילו על-ידי צפרדע ויתוש, חוץ מן העכביש, שהוא מנודה לשמים ולבריות, לפי שהביא אש לבית-המקדש. והעשבים אף הם לכל אחד ואחד מהם יש ממונה ברקיע שמכה בו ואומר לו: גדל! וזה הדבר, שהם מתעוררים לפרקים משנתם בחפזן גדול, וחיל ורעדה יאחזון, מזרזים זה את זה בלחש: „גדל, גדל, המלאך מכה ואומר: גדל“, כדאי היה לדעת, במה הוא מכה: באצבע צרדה או ברצועה קטנת.

הס! על אוזני ממש - ואולי בתוכה - נמתחה נימה אחת נעלמה
 והיא מנהמת ומנהמת בקול דממה דקה, דקה מן הרקה, חוט
 השערה... יתוש מנגן! הקולות הקרובים והצוהלים של חברי
 נעשים לי פתאום רחוקים רחוקים, והם באים אלי כמו מעבר
 לכותל אטום או דרך כרים וכסתות, מובלעים ומבוטלים בקול
 המונו של גלגל חמה המנסר ברקיע ומושל עולם בגבורתו.
 והנימה הדקה עדיין מנהמת ומנהמת באוזני, בנפשי פנימה.
 מה תהמי עלי, נימה, ומה תשוחי עלי. האריכה מיתרך, יתושי,
 מתחהו היטב, העמיקה נגן. כך יפה לי, כך נעים וכך מתוק...
 צף אני עתה ונמוג עם העב הקטנה והזכה בזוהר הרקיע. שלום
 לכם, חברי! שלום לכן, אמי ואחותי! שלום שלום לרחוק
 ולקרוב!... הולך אני עתה מכם בדרך רחוקה, רחוקה... הולך
 אני אל פיגלה...

1908; 1919; 1923